

Milan Vincetič

Franci Novak: *Otroštvo neba.*

Ljubljana: Mladinska knjiga (zbirka Prvenci), 2011.

Pesniški prvenci so zmeraj dvoobrazni: z vso smelostjo potrkajo na vrata soban poezije, v celotnem opusu avtorja pa večinoma na knjižni polici zdrknejo na neugledno mesto (pri vseh to ne drži (A. Ihan, A. Debeljak, U. Zupan, A. Šteger)). Ob izdaji prve (pesniške) knjige se torej poraja ključno vprašanje: do katere mere prešariti rokopise v predalu in jih sestaviti v knjižno enoto, da ne bi bile vidne razpoke med “nekdanjimi” in “sedanjimi” pesmimi. Slednje se ni posrečilo Franciju Novaku, saj pesmi iz razdelkov *Arhetipi* ter *Pesmi drugega otroštva*, ki knjigo zaključujejo, izražajo drugačno videnje, ne le zaradi zunanje forme, temveč zaradi (pre)silovitega ekspresivnega naboja prizorov iz otroštva, v katerem da “so naša bela telesa / spala // na ostrih konicah / njihovih črnih nožev”.

Sicer imamo pred sabo koherentno zbirko, pisano v dvostišjih, v katerih se izrisujejo “odprti prostori narave, ki jih pesnik oblikuje v detajlno izrisane pejsaže”, kot zapiše Jure Jakob v spremni besedi. In nadaljuje: “Zdi se, da v Novakovih pesmih bogastvo konkretnega, skoraj otipljivo stvarnega sveta, ni prav radikalno ločeno od zavesti, ki ga opazuje; kot da skušajo govoriti iz nekakšnega 'otroškega' stanja, ko so besede in stvari še ena in ista izkušnja žive, nagovarjajoče resničnosti”, ki delujejo kot “naše besede, ki so tekst v negativu”. Praznina, samotnost in tišina, ki jo le tu in tam zmoti kak šum ali drget, nas osupne s svojo prežečo prisotnostjo, da nad krajinami “lebdimo z zadnjimi šopi svetlobe” ter “legamo v svojo izpuščeno podobo”. Prav zato lirski subjekt spominja na tihotnega, zamaknjenege sprehajalca/potovalca in nevsiljivega opazovalca, ki si krokijsko in vztrajno beleži pod težo “oljnatega neba” na videz mimobežni drobiž (krhka smrt ptic, ekstaze vetra, vonji, ki vzbudijo sinestezije, dišeče skrivnosti dreves ...).

A pogled lirskega subjekta še zdaleč ni naiven niti “otročji”, njegov pogled je eno samo “čudenje in zrenje”, kot bi dejal Jože Snoj, ki je še

najbližje “našim pogledom, (medtem) ko le roke kapljajo čez rob”. Tako v pesmi *Cézanne* iz razdelka *Pokrajine* zapiše: “Vedno se razžalostimo, / ko pomislimo na Cézanna: tako sijajne slike / in tako poševno življenje”. Res je: Novakove pejsaže prevevajo impresionistični odtenki melanholičnega kolorita (beline, modrine, zelenila in sinjine), kajti “vse svetlobe se prelivajo ena v drugo, // v nešteti stopnjujočih se odtenkih, kot na slikah / Williama Turnerja (in) nikjer ni nobenih nenadnih gibov, misli motno žarijo”. Lirski subjekt je docela predan občutjem, besede, ki mu jih narekujejo čuti(la), črpa iz impresionističnega besednjaka, mestoma pa se celo zazdi, da hote “pušča več prostora med besedami” (*Kreta*), ker se namreč zaveda, da “bogastvo konkretnega, skoraj otipljivo stvarnega sveta ni prav radikalno ločeno od zavesti, ki ga opazuje” (J. Jakob). Prav ta vmesni prostor je zev, preplavljena z neskončnostjo tišine ter pričakovanja, kajti “tisto, kar nama je uspelo dokončati, izgovoriti // v stavek, je bila le past, v katero sva se ujela”.

Nemoč jezika, da poimenuje vse stvari, je več kot očitna, zato se Novak zanaša na minljivost “krušenja okruškov”, s katerim je prepredeno naše tostranstvo. Čas je torej le mravljišče trenutkov, podobno, kot je jezik vrtinec in kakofonija glasov in prisluhov, ki se zlepljajo v “izgovorjave v izgovorjenem”. Vse je le približek, ki se beleži v možganih, ko “podnevi lovimo podobe, ponoči (pa) nas lovijo podobe”. Krogotok, v katerem smo le snov za “presnavljanje in prenavljanje” (S. Gregorčič), se nikoli ne izteče niti pre-/dohiti, svetovi izgubljajo jasne meje in postajajo privid “plesalcev, ki stopajo z vseh strani”. Ti imaginarni plesalci, četudi iz freudovskega ali jungovskega repetitorija, pa nas “razvezano drsijo” v pokrajine sna in resničnosti.

Pesniški jezik Francija Novaka črpa iz impresionističnega/ekspresionističnega besednjaka (Lascaux, *Kreta*), kraji otroštva, ki jih vedno znova obiskuje, pa odsevajo tudi v sanjsko (nadrealistični) maniri, kar je razvidno predvsem v razdelku *Praznovanja*. Prav v slednjem se “obče” skrči na “moje, lastno”, lirski subjekt pa se pre(d)stavi v čas “ran, ki se bodo zaprle”, v preteklost, ki ne odzvanja kot nostalgija, temveč kot “dotikalnice duš” ali “nesprane ceste” (*Prvo sveto obhajilo*). Svet(n)i zakramenti, ki jih pesnik lušči kot spominske reminiscence (travmatičnih?) praznovanj, obloženih s skepso, češ “angeli še ne vedo, kje naj začnejo šteti tvoje korake”, zlagoma (raz)vodenijo, kajti odrešenik “prihaja v imenu, / ki se odpira med besedo in besedo, stran od // gibkih vektorjev upanja, ki se spreminjajo z dvigovanjem in padanjem zraka”.

Novakove pesniške pokrajine so zato nenehno v pasivnem gibanju, v previdno previsnem mirovanju, v katerega se (s)potikajo naši mikrokozmosi,

boječ se, da bodo trčili v smeje galaksije. Ali kot pravi pesnik v pesmi *Cvetna nedelja*: “Nedelja je, od nekod prihajata // smeh in igra. Ostanesh z otroki. Z njimi / boš pometel cvetje, ko bo množica že odšla.” Samota in tišina v samem sebi je torej pramaternica sveta, pribežališče in zavetišče, v katero se Novak zateka kot v stolp svetilnika, s katerega razbira mrgolenje prahu, ki se vrtinči po pokrajini kot nevešči oblak. Da se navsezadnje zgosti v “točenje medu” ali v baudelairovsko maksimo tujca, češ “lahki smo in svetleči // kot kaplje, ki polzijo po naših voščenih kožah, / tam spodaj, pod oblaki imen”.

Pesniški prvenec *Otroštvo neba* Francija Novaka suvereno vstopa v slovenski pesniški prostor, čeprav še zdaleč ni zakrmaril v nove(jše) vode. Pričujoča zbirka namreč prinaša kultiviran in dokaj dodelan zapis, vendar se bo – o tem sem prepričan – precej neopazno zaprašila na knjižni polici, ki jo bodo zapolnile naslednje Novakove knjige.